משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר מועד

רמב"ם על משנה שקלים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה שקלים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-שקלים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 6
משנה ז 6
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 7
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 9
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 11
משנה ד 11
פרק ד 11
משנה א 11
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ה 13
משנה ו 13
משנה ז 14
משנה ח 14
משנה ט 14
פרק ה 15
משנה א 15
משנה ב 16
משנה ג 16
משנה ד 17
משנה ה 17
משנה ו 17
פרק ו 17
משנה א 17
משנה ב 18
משנה ג 18
משנה ה 18
משנה ו 19
פרק ז 19
משנה א 19
משנה ב 20
משנה ג 20
משנה ד 21
משנה ה 21
משנה ו 21
משנה ז 21
פרק ח 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ד 23
משנה ה 24
משנה ו 24
משנה ז 24
משנה ח 24

פרק א

משנה א

באחד באדר משמיעין על השקלים כו':

שקלים הם אותן שאמר הכתוב עליהן זה יתנו כל העובר על הפקודים וכו' ופירוש משמיעין מכריזין עליהם כדי שיכין כל אחד ואחד שקלו כדי שתהא תרומת הלשכה בעונתה ר"ל בראש חדש ניסן כאשר היתה בתחלה ר"ל בימי המדבר שהיתה התרומה הראשונה בר"ח ניסן הוא שאמרו חכמים בו ביום הוקם המשכן בו ביום נתרמה התרומה ואמר הכתוב בהקמת המשכן ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן:

ומכריזין עוד על הכלאים ענינו שיבקרו כל העם גנותיהם וכרמיהם ועוקרין מה שצמח עם התנאי שבארנו במס' כלאים:

ואמרו בט"ו בו קורין את המגילה עוד יתבאר במס' מגילה כי יושבי הערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו:

ואמרם ומתקנין הדרכים הוא תקון הדרכים והרחובות להשוות אותם ולישר אותם ולעשות הגשרים על הנהרות כדי שאם ינוס מכה נפש בשגגה שלא ימצא מניעה שתמנע אותו מלנוס והשיגו גואל הדם והכהו נפש וזהו ענין אמרו תכין לך הדרך. ואמרם את מקוואות המים הוא שכל מקוה שימצאו שם פחות מארבעים סאה מביאין שם מים שאובין להשלים הארבעים סאה שהם שיעור מי מקוה ועוד יתבאר זה הענין וזולתו במסכת מקוואות. ואמרם צרכי הרבים ביארם בירושל' ואמרו אלו הן צרכי רבים דנין דיני ממונות דיני נפשות ודיני מכות ופודין ערכין וחרמין והקדשות ומשקין מי סוטה ושורפין את הפרה ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע ועורפין עגלה ערופה ופורקין את המנעול מע"ג המים ואין מחזירין אותו ר"ל שמפקירין הגבים שהמים מכונסים בהם לבני אדם *בכלל שישתו מהם בימות החמה והכוונה כי כל מה שהיה מאלו הדברים תלוי ומסוגר ולא נתעסקו בו שמזרזין וממהרין להשלימו ולהגיעו לתכליתו מחצי חדש אדר. ואמרם ומציינין על הקברות הוא שמבקרין אותן ואותן שהיו מוצאין שמיחה אותם המים ר"ל שנמחה הציון הבנוי על הקבר היו משימין בו סימן ומחדשין אותו כדי שיהא מקום הטומאה ניכר וידוע ויפרשו ממנו הכהנים וכבר נתבאר לך במסכת מעשר שני שציון קברות הוא בסיד:

ואמרו ויוצאין אף על הכלאים שיוצאין הממונין ומבקרין השדות הזרועות והכרמים ולא היו סומכין על ההכרזה בלבד:

משנה ב

אמר רבי יהודה בראשונה כו':

זה מבואר ואמת וכבר בארנוהו בפ' שני מכלאים:

משנה ג

בט"ו בו שולחנות היו יושבין כו':

שולחן שם לשולחן שלפני השולחני שמקבל עליו מעות וכן קורין החלפני שולחני בכל המשנה:

ומדינה שם לכל ערי ישראל מלבד ירושלם וכבר בארנו זה במס' מעשר שני:

פירוש למשכן שמשכנין מי שאינו שוקל כלומר שמוציאין העבוט מביתו תרגום אם חבול תחבול אם משכונא תסב:

וקטן שלא הביא שתי שערות אין ממשכנין אותו אלא שמניחין אותו ואם נתן מקבלין מידו אמרו אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות ואם אביו נתן בעבורו והוא קטן אומרין לו מאחר שנתת עליו השנה שעברה והעמדת עליו זאת המצוה תן עליו תמיד עד שיגיע ולא תפסוק וזהו ענין אמרם כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק:

משנה ד

אמר ר' יהודה העיד בן בוכרי כו':

א"ר יוחנן בן זכאי כי הדעת נותן שכל ישראל חייבין לשקול לפי שהוא כופר נפש ועל דרך צחות המליצה אמר כי מה שאמר השם יתברך זה יתנו זה בגימטריא י"ב ר"ל כי השנים עשר שבטים כולם הם חייבין לשקול אבל לפי שתרומת הלשכה יעשו ממנה העומר ושתי הלחם ולחם הפנים והם מנחות ואוכליהן הם הכהנים כמו שפירש הכתוב והש"י אמר כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל אלו היו נותנין שקליהם בתרומות הלשכה לא היה מותר להם לאכול שיורי העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וחכ"א כי אמרו וכל מנחת כהן נאמר במנחות היחיד והוא אמרם מנחת יחיד קריבה כליל ואין מנחת צבור קריבה כליל ולפיכך אם רצו לתת שקליהם מותר כמו שהעיד עליו בן בוכרי:

משנה ה

אע"פ שאמרו אין ממשכנין כו':

אמרו אין מקבלין מידם קני זבין וקני זבות וקני יולדות ר"ל מיד הכותיים אבל הנכרי אינו יודע בזה ואינו טורח בהם לעולם אמרו סיפא בכותי ולפיכך מקבלין מהם חטאות ואשמות לפי שהוא כיון שנתכוין בכפרה אולי ישוב אבל הנכרים אין מקבלין מהם חטאות ואשמות לפי שאינו נדר ונדבה וכבר ידעת כי אנו לא נפריש היום בין כותי

ונכרי כאשר הודעתיך זה הטעם במס' ברכות באמרם גזרו עליהם שיהיו כנכרים לכל דבריהם ולפיכך תבחין מה שראוי ליקח מהם בזה הכלל שנתן לך בכאן ופסק ההלכה שאין מקבלין מן הנכרים קרבן אלא עולה הבאה בנדר ובנדבה בלבד:
ואמרם בהש"ס אין מקבלין מהם לא לאמת המים ולא לחומת העיר ולמגדלותיה ר"ל ירושלם לפי שאמרו להם הזקנים לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו וכתיב לכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם:

משנה ו

ואלו שחייבין בקלבון כו':

כבר ידעת כי חובת כל אדם הוא מחצית השקל והשקל הנזכר בתורה הוא שקורין אותו במשנה סלע והסלע שני שקלים והיו חצאי השקלים המבוקשים לצורך בני אדם אליהם והיו נותנין בין השקל השלם ובין השני חצאין מעט מכסף והיו קורין אותו קלבון וכשבאו שנים ונתנו שקל א' בעבורם נאמר להם שיתנו להקדש קלבון א' שיש בין ערך השקל ובין מחצית השקל ורבי מאיר אומר שהם חייבים בשני קולבנות כי כל אחד מהם אילו היה רוצה לקחת שני מחציות שקל בשקל היו לו להוסיף קלבון ומאחר שלא יגיע למשקל חצי שקל אלא אחר נתינת קלבון יש לו על כל אחד משניהם לתת קלבון על כל פנים ואם שקל אדם שקל בשבילו ובשביל מי שאינו חייב בשקל כגון הנשים והעבדים שנתינת אותו חצי שקל חסידות לא חובה אינו חייב בקלבון והכל מודים שאם נתן סלע כדי ליקח מן האדם המקבל השקלים שקל ויחשוב לו בשקל בשביל אדם שהוא חייב בשקלים שיתן שני קולבנות האחד המחויב לשקל שלקח בסלע והשני המחויב עליו באותו שנתן בשבילו או בשביל חבירו ואין הלכה כר"מ:

משנה ז

השוקל על ידי עני וע"י שכנו וכו':

מעשר בהמה הוא חייב בו מי שנולד אצלו אבל הלוקח מזולתו בהמה אינו חייב להוציא המעשר והשותפין והאחים בהיותם שותפין בנכסי אביהם אינן חייבים בקלבון לפי שהם כמו אדם אחד והם חייבין להוציא מעשר בהמה ממה שיולדות צאנם ובקרם כאשר יתבאר וכשיפרדו איש מעל אחיו ויחלקו ממונם יהיה כל אחד מהם כאלו קנה מחבירו החלק המגיע לו ולא יתחייב במעשר בהמה מאותן הולדות שחלקו ואם נתנו שקל בשבילם אחר החלוקה אז יתחייבו בקלבון ומעה כסף הוא חצי שתות מחצית השקל והוא חלק מארבעה ועשרים מן הסלע ומשקלו שש עשרה שעורות מכסף וחכמים אומרים חצי ר"ל חצי מעה והוא משקל שמנה שעורות כסף והלכה כחכמים:

פרק ב

משנה א

מצרפין שקלים לדרכונות כו':

דרכון היה בו שני סלעים ואמר שמצטרפין אותן השקלים שהם מכסף בדינרי זהב כדי שיקל משאם. ושופרות תיבות כצורת שופרות היו נותנין בהם הזהב שהיו כונסין ועוד נבאר מפני מה היו כזאת הצורה:

ואמר נשבעין ר"ל השלוחין המוליכין השקלים ופסק התלמוד כי אלו השלוחין שומרי שכר ומעיקרי הדינין כי שומרי שכר חייבין בגניבה ובאבידה כאשר נתבאר במקומו אלא אם היה שם אונס ולפיכך אמרו נגנבו בליסטין מזויין ענינו שיצאו עליהם ליסטין מזויינין בברזל שאין אונס גדול מזה ואבדו כשטבעה ספינתו בים שהוא ג"כ אונס ולפיכך אינם חייבין אלא שבועה:

וענין נתרמה התרומה כאשר אספר לך והוא כי מעות השקלים כשכונסין אותן נותנין אותן בלשכה ידוע וכשהיה שם הממון לוקחין ממנו בשלש קופות קצת ומוציאין אותן במה שצריכין בצורך הקרבנות עד שיכלה אותו הקצת שהוציאו ומוציאין שנית קצת אחר וכשמוציאין אותו הקצת שמוציאין מן השקלים המכונסים מתכוונים להוציאו בקרבנות על הגבוי ועל העתיד לגבות כדי שלא יהיו הקרבנות מאותן השקלים ממון מי ששקל בלבד וישארו אותן שלא נתנו שקליהם ערומים מאותן הקרבנות וזהו ענין אמרם תורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות א"כ כל מקום שתשמע נתרמה תרומה ענינו שלקחו מן השקלים קצת והוציאוהו להסתפק בקרבנות ולא נתרמה תרומה ענינו שהשקלים המכונסין לא הוציאו מהם דבר ואמר בכאן אם נתרמה תרומה ואח"כ אבד הממון נשבעין השלוחין לגזברים לפי שמאחר שנתרמה תרומה ברשות הגזברים יחשב ואפילו מה שלא הגיע לידם כי העיקר אצלנו מה שהודעתיך בו תורמין על העתיד לגבות ואם לא הוציאו מן הממון דבר ולא נסתפקו ממנו נשבעין השלוחין לאנשי העיר שנאבד באונס ושוקלין פעם שנית לפי שלא נתרמה תרומה עליהם וכששקלו שקליהם ע"י שומר חנם נתחייבו לשלם על כל פנים לפי שהם פשעו בהם ועל השלוחין להשבע על כל פנים בהכרח ואפילו אמרו אנשי העיר נשלם פעם שנית ולא נשביע אותם אין שומעין להם לפי שתקנת חכמים אין הקדש יוצא בלא שבועה:

משנה ב

הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו כו':

אם נתרמה תרומה מעל השוקל לפי העקרים שהקדמתי לך כי כשהוא תורם תורם

על הגבוי ועל העתיד לגבות ואותו השקל כשנתנו לחבירו מיד קנאו ההקדש כשתרם וכשנתנו על עצמו נהנה מן ההקדש ונתחייב קרבן מעילה וההנאה שהוא נהנה היא שלא ימשכנו אותו וכבר קדם לך כי כל מי שאינו שוקל שממשכנין אותו וזו היא ההנאה שבסבתה נתחייב מעילה דלהשלים המצוה העיקר אצלנו מצות לאו ליהנות ניתנו וכששקל שקלו ממעות שהיו אצלו הקדש ונתנו אחר שנתרמה תרומה ואחר שנתן קנו מאותה התרומה בהמה והקריבוה אז יתחייב מעילה לפי שזה ההקדש הקדש הוא בכל מקום שהוא ולא נשתנה וכשהקריבו הבהמה והוא נתכוון שהוא ממעות כל מי שנתן דבר בתרומת הלשכה כאילו קנה באותן מעות של הקדש בהמה והקריבה ונפטר מחיוב המשכון כאשר זכרנו ונהנה ויתחייב מעילה ואם נתנו ממעות מעשר שני יאכל כנגדו בירושלם כדין מעשר שני כאשר זכרנו ואם היה מדמי שביעית יאכל ג"כ כנגדו בקדושת שביעית כאשר בארנו במקומו:

משנה ג

המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי כו':

הכל מודים כי מי שהוציא מעות בידו ואמר הרי אלו לשקלי כי הוא צריך שיפרע מהם שקלו שהוא חייב בו כמו שביארנו במה שקדם:

והמותר נדבה ר"ל שיקריב מהם עולות נדבה כאשר יתבאר ומה שחלקו בית שמאי ובית הלל במי שכונס מעט מעט ואמר כשמתחיל לכנס הרי אלו לשקלי אומרים ב"ה שמותרן כל מה שהותירו על השקל שהן חולין וב"ש אומרים נדבה וזה הוא מה שאמרו בירושלמי במאי פליגי במכנס פרוטרוט פירושו פרוטה פרוטה:

משנה ד

אמר רבי שמעון מה בין שקלים לחטאת כו':

רבי שמעון נותן טעם לדברי ב"ה שאמרו במכנס פרוטרוט לשקלו מותרן לחולין ואמרו במכנס פרוטרוט לחטאת מותרן נדבה. ואמר כי השקלים יש להם קצבה קצובה וכן אמר יתברך העשיר לא ירבה וגו' ולפיכך המותר חולין והחטאת קונין אותו בדינר או באלף ולפיכך כל מה שהכניס חלה קדושה עליו ויקנה מהן חטאת במה שיוכל והמותר עולת נדבה וחלק ר' יהודה על רבי שמעון ורצה לבטל טעמו ואמר לו אף לשקלים אין להם קצבה כי כבר שקלו העם שיעור גדול ושיעור קטן כי כשעלו מן הגולה היו שוקלין דרכונות ר"ל שהיה המטבע שלהם דרכונות כפל הסלע והיה שוקל אדם במחצית השקל סלע חזרו לשקול סלעים והיה שוקל אדם שקל ר"ל מחצית הסלע חזרו לשקול טבעי' ר"ל שחזר המטבע שלהם חצי סלע והוא שקל וכן אמרו טבעין פלגות הסלעים והיה

אדם שוקל במחצית השקל שקל שלם שהוא מחצית השקל של תורה כי סלע הוא שקל של תורה ואין מותר לשקול בשום פנים פחות מן השיעור הכתוב בתורה אבל שוקל יותר כפי שינוי המטבעות. בקשו לשקול דינרין הוא רביעית הסלע כי הסלע ארבעה דינרין א"כ יהיה מחצית השקל החייב על כל אדם דינר וזה הוא שש מעה כסף כאשר ביארנו ולא הודו העם בזה והוא הבין מאלו השקלים שאין להם משקל ידוע אלא שהם חצי דינר מאיזה מטבע שיהיה והשיבו ר' שמעון אעפ"כ יד כולם שוה כי בזמן שהיו נותנין סלעים סלע היה נותן כל אחד ואחד ולא היה נותן אחד סלע ואחד פחות ואחד יותר. וכמו כן בזמן נתינת השקלים שקל שקל היה נותן כל אחד ואחד ולא היה אדם מרבה על חבירו בזמן מן הזמנים והחטאת אינה כן והטעם שנתן רבי שמעון אמת:

משנה ה

מותר שקלים חולין כו':

מותר שקלים חולין זהו דעת ב"ה ועל הפנים שספרנו:

ועשירית האיפה הוא החטאת שמקריב העני כשלא תשיג ידו לקרבן העוף וזה בשבועת ביטוי וחברותיה והוא אמרו אם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' וכשהפריש מעות לקנות עשירית האיפה או לשתי תורים ובני יונה שנתחייבו הזבים והזבות והיולדות או לקנות חטאת ואשם ונשאר מהם מותר אותו המותר קונין בו עולת נדבה ועל זה הדרך ילך אמרם מותר עולה עולה מותר פסח לשלמים לפי שכולם קדשים קלים מותר נזירים לנזירים מותר הקרבנות שמקריבין אותן הנזירים והם שלש בהמות כאשר נתבאר וכשנשתתפו חבורות נזירים וקרבנותיהם כאשר יתבאר במסכת נזירות והותירו יוציאו אותו המותר נזירים בקרבנותיהם:

מותר שבויים לשבויים כו':

מותר מתים למתים. פירושו כשכונסין מעות להוציאם בקבורת המתים ותכריכיהן:

ואמר מותר המת ליורשיו. הוא דבר אמתי:

ונפש הוא הבנין שעושין על הקבר והוא נקרא ציון בלשון הקדש ובנה אצלו ציון:

וממה שראוי שתדע כי גבאי צדקה כשרואין מדרך התיקון ובתנאי שיהא זה תיקון אנשי העיר שצריכין לשנות אלו המותרות ויעשו מהם רצונם כגון שיוציאו מותר שבויים לעניים או מותר מתים לשבויים והדומה לזה שהרשות בידם והבחירה וכן נראה מגמרתינו ובירושלמי אמרו ג"כ בזה המקום אין ממחין ביד פרנסים בכך וכל הדברים האלו הן הנוהגים כסדר הזה כשאין שם צורך הכרחי ולא הסכימו הזקנים ואנשי המדינה אל הפך זה אבל אם הסכימו עושין כפי הסכמתם:

פרק ג

משנה א

בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה כו':

פירשו בגמרא ואמרו כולה כאחד היתה באה ר"ל כי בזמן פסח היו כונסים כולם ומפני זה סדרו להוציא מהם בשלשה פרקים כדי לפרסם הדבר ר"ל שמפרסמין ומודיעין כי בחג הפסח חובה להביא תרומת המקום הקרוב ואשר הוא רחוק ממנו בעצרת ואשר הוא יותר רחוק בחג הסוכות והוא אמרם הלין דקרבין בפרוס פסח והלין דרחיקין בפרוס עצרת והלין דרחיקין מנהון בפרוס החג. ענין פרס חצי מועד וכן אמר כל מה דתנינא פרס פלגא ענינו חצי חדש ובתוספתא איזה הוא פרס אין פחות מחמשה עשר יום קודם לרגל: וענין תורמין כבר בארנוה ואני אשנה אותו והוא שמכניסין הממון כולו המכונס מן השקלים ונותנין אותו בלשכה ולוקחין מאותו הממון שבלשכה ג' קופות גדולות שמחזיקות כלל גדול מן הממון המכונס ואין לו שיעור ידוע במשנה ועליו אמרו בירושלמי כמה הוא שיעורן של קופות ובאה התשובה נלמוד סתום מן המפורש ענינו שנלמוד זה השיעור מן ההלכות שלאחר אלו כאשר נבאר לפנים והיו נותנין הג' קופות בלשכה מן הלשכות תחת מפתח ומנעול ואח"כ היו מוציאין מאלו הג' קופות ממון באלו הג' מועדים בכל מועד ומועד שיעור ידוע והיו מסתפקין ממנו לקרבנות כמו שיתבאר בזו המסכת ועל נטילת ממון מן הקופות שנתנו בהם אומר בג' פרקים תורמין את הלשכה: ומחלוקת ר"ע וחביריו הוא בזמני המעשרות ר"ל מעשר בהמה ועוד יתבארו אלו הדינים בפרט בפרק האחרון ממס' בכורות והלכה כר"ע:

משנה ב

בשלש קופות של שלש שלש כו'. כבר הודעתיך בהלכה הקודמת כי הממון כולו היו מכניסין בלשכה אחת וממלאין ממנו שלש קופות ומוציאין משם בכל מועד מהג' מועדות ואמר בזאת ההלכה כי מה שמוציאין משם בכל מועד הוא שלש קופות של שלש שלש סאין וכתוב על אלו השלשה קופות שמחזקת כל אחד מהם שלש סאין אלף בית גימל וזה כדי שיספקו מן הראשונה עד שתכלה ואח"כ מתחילין מן השניה עד שתכלה ואח"כ מן השלישית עד שתכלה ואח"כ ממלאין אותם פעם שנית בפרוס העצרת ואח"כ ממלאים אותם פעם שלישית בפרוס החג וא"כ יהיה שיעור מה שמוציאים באלו השלשה זמנים שבעה ועשרים סאה לפי שתשעה סאין מוציאין בכל פעם ונדע מזה כי הג' קופות הגדולות שבהן היו הממון המכונס ומהן יוצא בכל מועד ומועד שמחזיקות שבעה ועשרים סאה כל קופה מהם מחזקת תשעה סאין וזה ענין אמרם שם בידיעת

שיעורם ילמוד סתום מן המפורש של שלש שלש סאין וכו' ואם היה הממון יותר ממה שמחזיקות אותן השלש קופות אותו המותר נקרא שיורי הלשכה וכבר ידעת כי התורם הוא הממלא אלו השלש קופות המחזיקות ג' סאין: ואמרם שאין נכנסין ללשכה ששם הממון לא בבגד שיוכל להחביא ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע כדי שלא יחשדוהו שגנב מן הממון בכניסתו והחביאו שם:

משנה ג

של בית רבן גמליאל היה נכנס כו':

אמרם של בית רבן גמליאל ענינו כי כל אחד מהם היה נותן שקלו בזה הענין והיתה כוונתו כדי שיכנס שקלו בתוך הקופה ויסתפקו בו בקרבנות לפי שהיה מתיירא שמא ישאר בכלל השירים הנשארים מן הממון:

משנה ד

תרם את הראשונה כו':

השלש קופות הגדולות שבהן כל הממון שבארנו שהן מחזיקות שבעה ועשרים סאה היו מכוסות בשלשה מטפחות והיה נכנס התורם בשלש קופות הקטנות המחזיקות תשעה סאין כמו שבארנו והיה ממלא הקופה הכתוב עליה א' מאחת מהשלש קופות גדולות ואח"כ מכסה אותה במטפחת שלה ואח"כ היה מגלה הקופה השניה מן הקופות הגדולות וממלא ממנה הקופה הכתוב עליה ב' ומכסה אותה ומניחה ואח"כ מגלה הקופה השלישית וממלא ממנה הקופה שכתוב עליה ג' ולא היה מכסה אותה שאילו היה מכסה אותה היה מוציא בפעם השנית בתחלה מאותה הקופה הגדולה שהתחיל בה בפעם ראשונה וזהו ענין אמרם שמא יתרום מן התרום וכשמניחה מגולה תהיה נכרת וכשיכנס בפעם השנית לתרום יתחיל ממנה ונמצא מוציא מכל קופה וקופה מן הג' קופות הכתוב עליהם אלף בית גימל עד שתהיה כל קופה מהן הקרב ממנו על כל ישראל כי כל קופה מן השלש קטנות מתכוונין עליה על קצת מישראל הוא אמרם תרם את הראשונה לשם א"י וזאת התרומה הוא שיתכוין בה התורם כשיתרום על הגבוי ועל העתיד לגבות כאשר אמרנו במה שקדם:

פרק ד

משנה א

התרומה מה היו עושין בה וכו':

הצמחים של שנה שביעית נקראים ספיח לפי שאין זורעין בו דבר והצומח בה הוא

ממה שנזרע בשנה שעברה כלומר השנה הששית וקצרו אותו והוא נקרא ספיח כמו שפירשתי בשביעית וידוע כי כל מה שתוציא אותה שנה הוא הפקר ואוכלין אותו כל העם בשוה ואנו צריכין בכל שנה עומר התנופה ושתי הלחם מן החדש כמו שהוא עיקר אצלנו במנחות והוא אמרם כל קרבנות צבור והיחיד באים מן הארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ ולפיכך נצטרך לשכור שומרים לשמור קצת הספיחים כדי שלא ישלחו בני אדם ידם בהם בשנת השמטה ולא נמצא ממה שנביא עומר ושתי הלחם ואותן המעות שנותנין להם בשכרם הוא כאילו היו קונין בו העומר ושתי הלחם וא"ר יוסי כי מי שהתנדב לשמור בחנם שהעומר ושתי הלחם שלו בלי ספק לפי שהם הפקר והוא שומרם בלא שכירות והביאן שמותר להקריבן והציבור יוצאין בהם ידי חובתן א"כ הוא סובר שמשתנה קרבן יחיד לקרבן צבור וחלקו עליו חכמים בזה ואמרו אי אתה מודה כי העומר ושתי הלחם אינן באין אלא משל צבור ואיך יתנדב אותן יחיד כיון שאין להם בשנה שביעית דמים אלא לשמירתן וזו הקושיא היא כפי סברתם שהיו אומרים קרבן יחיד אינו משתנה לקרבן צבור ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ב

פרה ושעיר המשתלח כו':

תרומת הלשכה הוא הממון המכונס בשלש קופות הגדולות שזכרנו אותם פעמים והמותר הנשאר בלשכה עושין ממנו כבש של עץ בצורת התבנית שקורין אותו בעלי התשבורת בלשון ערבי אלמנשור ועולין עליו כמו סולם אלא שאין בו מעלות והוא על זו הצורה ועוד יתבאר במקומו:

ואמרם כבש פרה ענינו הכבש שמוציאין עליו הפרה אדומה מהר הבית להר המשחה כמו שיתבאר במסכת פרה:

וכבש שעיר המשתלח ג"כ כבש שהיו מוציאין עליו שעיר המשתלח מן העזרה לחוץ המקדש כאשר יתבאר ביומא ושם יתבאר עוד כי לשון של זהורית קושרין בראש שעיר המשתלח ואין הלכה כאבא שאול:

משנה ג

מותר שירי לשכה כו':

ר"ל כל מה שמשתכר בהן בין מקחן לממכרן לאותן שמקריבין הקרבנות משאר העם להקדש ור"ע אומר אין משתכרין בממון של הקדש ולא בממון עניים והלכה כר"ע:

משנה ד

מותר התרומה מה היו עושין כו':

כבר קדם לך כי ר' ישמעאל סבר כי מותר שירי הלשכה שלוקחין בהן יינות שמנים וסלתות ויהיה שכרם להקדש אותו השכר הוא שקוראין אותו מותר פי' ר"ל כי אותו הדבר שהרויח בהן ניתוסף על דמיו ועוד נבאר לך בפרק שלאחר זה כי הנסכים היה הקדש משתכר בהם והיה מתקבץ ממנו דמים יתירים והם הנקראין מותר נסכים. וקיץ שם לימות החמה. בקיץ ובחורף. ופירות הקיץ ר"ל התאנים והענבים ששוטחין ומייבשין אותם ואוכלין אותם בני אדם תוספת על סעודתו ומפני זה נקראו הקרבנות הקרבין על המזבח יותר על החיוב קיץ המזבח והם כולם עולות נדבה והן משל צבור:

ואמרם זה וזה לא היו מודין בפירות ר"ל ר"ע ור' חנינא לא היו מודים לו בשכר יינות שמנים וסלתות לפי שהם אומרים אין משתכרים בשל הקדש כאשר קדם ופסק ההלכה בכל זה אמרם תנאי ב"ד על המותרות שיקריבו עולות:

משנה ה

מותר הקטורת מה היו עושין כו':

אין ספק כי הקטורת שעושין לוקחין אותה מתרומת הלשכה וזה נכלל מדבריהם שאמרו בראש הפרק וכל קרבנות הצבור וכשישאר ממנה מותר יותר על מה שאנו צריכים לשארית שנתנו כי ידוע הוא הסך שמקריבין ממנו בכל יום כמו שנבאר בתחלת כריתות (אי) נקח מתרומת הלשכה כמו שכר האומן העושה הקטורת כמו שאמרו:

ואמרם מתרומת הלשכה היו מפרישין ממנה שכר האומנין ומיד יחזור אותו השכר חולין בלא ספק ואח"כ מחללין המותר שנשאר מן הקטורת על שכר האומנין שחזר חולין ויחזור אותו השכר קדש ומחזירין אותן לתרומת הלשכה והמותר שנשאר מן הקטורת חולין ותנתן להם בשכרן וחוזרין ולוקחין אותו מהם בסוף השנה מתרומה חדשה ומסתפקים ממנה בשנה הבאה ובתוספתא דמעילה שאין הקדש מתחלל על המלאכה אלא על המעות כיצד הן עושין מפרישין שכר האומנין וכו' ואם כלתה השנה ולא נתקבצה תרומה חדשה ונצטרך לקטורת נקח אותו הקטורת מהם בתרומה ישנה ומקטירין אותו:

משנה ו

המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין כו':

בן עזאי אומר אין הקדש מתחלל על המלאכה ולפיכך יאמר שיקחו מאותן הנכסים שכר האומנים שעשו הקטורת וזולתו ויחזרו חולין אותן הנכסים ואח"כ מחללין עליהם

דברים הראוים לקרבנות צבור ואז תנתן אותה הבהמה [ס"א הקטורת] לאומנין בשכרן ויקנו אותה מהן מתרומה חדשה כמשפט שעשו בקטורת והוא מאמר בן עזאי אינה היא המדה ענינו כי אין זה שוה לדין שנדין בקטורת ואינו הולך באותו דרך ומאמר בן עזאי שוה למאמר הנקדם בקטורת לפיכך אני אומר הלכה כבן עזאי:

משנה ז

המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה כו':

ר"א סובר סתם הקדשות לבדק הבית ור' יהושע אומר שהוא כן אלא מה שאמר כי מה שאפשר להקדיש בעינו להקריבו במזבח שיקריב והיה כלו כליל והיא העולה וראה ר"ע דברי ר"א על דברי רבי יהושע כי רבי יהושע חלק דברו ונתן סתם הקדשות קצתו לבדק הבית ומקצתו למזבח וא"ר פפייס כי מי שהקדוש לבדק הבית בפירוש שהדין בו כדברי ר"א ומי שהקדיש סתם כר' יהושע ולא חלק ר' פפייס על ר"ע והלכה כר"ע:

משנה ח

המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין כו':

מה שחייבנו לומר ביינות שמנים וסלתות ועופות שיביא בדמיהם עולות על כל פנים ואמרנו בבהמות שיפלו דמיהם לבדק הבית לפי שהבהמות יש להם פדיון ויינות שמנים וסלתות ועופות אין להם פדיון כמו שהוא עיקר בת"כ ולפיכך מקריבין דמיהם ע"ג המזבח בהכרח והלכה כר"א:

משנה ט

אחת לשלשים יום משערין את הלשכה כו':

משערין מלה עברית כמו שער בנפשו וענינו שנותנין שיעור לאותו דבר וכן בכאן פירושו שפוסקין הדמים לאותן הדברים הנמכרים ופוסקין עם מוכרי הסולת והיין לקרבנות בדמים ידועים וקונין מהם בכל יום ויום מה שהיו צריכין לקרבנות אם נתייקר הדבר הנמכר אין הגזבר מוסיף להם כלום על הסך שהסכים עמהם עליו בתחלת השלשים יום ואם הוזל הדבר הנמכר לוקח מהם בשער הזול מוכרין לו כמו שמוכרין לשאר בני אדם שיד הקדש על העליונה ענינו שלוקח החלק היפה לעצמו וקנה לתועלתו וענין לספק שימכור לנו כדי צרכנו וספוק הוא השלמת הצורך תרגום ומצא להן היספקון להון ועברי ממש אם ישפק עפר שומרון במלאת ספקו ואם הוא בשין וענין מארבע סאין בסלע מסך ארבע סאין בסלע ושיעור הסאה והסלע כבר פרשנוה פעמים רבות בסדר זרעים וממה שאני טעון להזכירך בסוף זה הפרק אמרם בהתלמוד בהעלם דבר ושעירי ע"ז בתחלה גובין להן ואינן באין מתרומת הלשכה:

פרק ה

משנה א

אלו הן הממונים כו':

אלו החמשה עשר מעלות מנויים שזכר הם תמיד במקדש וראוי למנות ממונה על כל מדרגה מהם והיה עליהן בלי ספק מוקדמים בכל דור ודור ומונה בכאן האנשים החסידים הידועים וזכר אחד מכל מדרגה וזכר החסיד יותר שהיה באותם הממונים אפילו שלא היו בזמן אחד והוא אמרם כשרי כל דור ודור בא למנות:

ומה שאמר על החותמות עוד יתבאר מה הן החותמות בזה הפרק:

ופייסות גורלות היו שמפייסין הכהנים על העבודות כאשר יתבאר במס' יומא ובמס' תמיד:

ופתחיה הוא מרדכי בלשן שעלה מבבל ששמו ידוע:

ואמר בן אחיה על חולי מעים כי הכהנים היו מהלכין על הרצפה כל היום והיו משתמשין במים ולא היה עליהם אלא בגד אחד בכל הזמנים כי אסור להם לעבוד אלא בד' בגדים כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט לא פחות ולא יותר ואוכלין הבשר ומפני זאת ההנהגה היה מתרפה טבעם והיה כחות אבריהם הפנימים חלושים ובן אחיה הנזכר היה ממונה על רפואתם ולזה נתכוונו באמרם על חולי מעים:

נחוניה חופר שיחים. כוונתו היתה להמציא מים לעם בישוב ובמדבר והיה ממונה על חפירות הבורות והמעיינות והגבים וכנוסי המים:

גביני כרוז תרגום ויעבירו קול ועברו כרוז והיה גביני מכריז בשעת הקרבנות עמדו כהנים לעבודה לוים לדוכן ישראל למעמד:

בן גבר היה מכריז בבא השמש לנעילת שערים והיו נועלין שערי המקדש:

בן בבי על הפקיע כלומר על ההלקאה ברצועה ועוד יתבאר לך במסכת מדות כי הכהנים והלוים היו שומרים סביבות המקדש ומקיפין אותו והיא מצוה ואע"פ שאין שם פחד והיה מחזיר עליהם כל הלילה ומי שנמצא ישן היו מלקין אותו ושורפין את בגדיו והיה בן בבי ממונה על זה המעשה:

על הצלצל שהיה מכה בו כי הצלצל צריך היה במקדש בהכרח והיו מנגנין ומכין אותו בכל יום בשעת הקרבת התמידין כאשר יתבאר במסכת תמיד וכמו כן השיר בכל יום בנגון בשעת הקרבת הקרבן והיה זה האיש ממונה ושר על המשוררים בדור מן הדורות:

על הפרוכת היה עושה הפרוכת הצריכות במקדש ומתעסק במלאכתן. ופנחס המלביש היה מלביש הכהנים בגדיהם והיה מתעסק בהצנעתן ובעשייתן:

משנה ב

אין פוחתין מג' גזברין ומז' אמרכולין כו':

כבר מלאו אזניך כי גזברים הם נקראים אותן האנשים הממונים על המקדש והם מתעסקים בממון הקדש ובכל ההקדשות אמרו בתוספתא דשקלים ג' גזברים מה הם עושין פודין את הערכים ואת החרמים ואת ההקדשות ומעשר שני וכל מלאכת הקדש בהן נעשית. ואמרכול מעלתו גדולה מן הגזבר תרגום ונשיא נשיאי הלוי ואמרכלא דממנא על רברבי לואי ויש שם מעלה למעלה ממעלת האמרכל ונקרא מי שהוא בזו המעלה קתילק ולא יהיו בזו המעלה פחות משנים נמצא הסגן תחת נשיאות כ"ג והקתילוקין תחת נשיאות הסגן והאמרכולין תחת נשיאות הקתילוקין והגזברין תחת נשיאות האמרכולין ואמרו שבעה אמרכולין מה הן עושין שבעה מפתחות העזרה בידם רצה אחד מהם לפתוח אינו יכול עד שיכנסו כל האמרכולין ופותחין וגזברין נכנסין והביאו ראיה שלא יהיו פחות מאלו מימים קדמונים בדורות הנביאים ולא היו פחות ממה שהתנה בכאן והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונין על ממון הקהל פחות משנים מפסוק והם יקחו את הזהב ומיעוט כל לשון רבים שנים:

משנה ג

ד' חותמות היו במקדש כו':

הנסכים כולם שלש המינים והוא כי קרבנות הצאן שהם כוללים ב' מינים הכבשים והעזים יתחייב כל בהמה מהם כשהיא עולה או שלמים (או) נסכים עשרון בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין ובמנין בהמות העולות והשלמים נופלין אלו השיעורין העזים הכל שוה לגדול ולקטן והכבשים אינם כן כי נסכי כבש בן שנתו או פחות נסכיו כאשר זכרנו כמו נסכי עז ונסכי איל והוא בן שנתים הם סולת שני עשרונים בלולה בשמן שלישית ההין ויין לנסך שלישית ההין וכן לכל איל ואיל וזה היה המין השני מן הנסכים והמין השלישי הוא נסכי בקר וכל אחד מן הבקר בין גדול ובין קטן שוים הם בנסכים המחוייבים בהם סולת שלשה עשרונים בלולה בשמן חצי ההין ויין לנסך חצי ההין וכן לכל עולה או לכל שלמים ושלמים והחטאת והאשם אינן טעונין נסכים אלא חטאת מצורע ואשמו בלבד כמו שנבאר כל זה ועקריו בתחלת מנחות ואם היה המצורע עשיר יקריב ג' בהמות ב' כבשים וכבשה והם עולה וחטאת ושלמים ונסכיהם שלשה עשרונים בלולה בשמן ולוג שמן זהו מין הרביעי של נסכים ואם הוא עני יביא כבש אחד ועשרון סולת ושתי תורים או שני בני יונה וכל זה לשון התורה דכרין תרגום ואיל אחד ודכרא חד ולפיכך היו כותבין בחותמות האיל זכר. ונקרא המצורע

חוטא לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו כמו שהוא העיקר אצלנו. וחכ"א כי אין אנו צריכים חותם כתוב בו חוטא דל כי חוטא דל אינו צריך מן הנסכים אלא עשרון אחד כמו שאמרנו כיון שזה כמו זה נותנין לו חותם שיש בו גדי שהוא משמש עשרון אחד כמו שאמרנו. ואמרו זכרים ונקבות ענינו נסכי עולות שאינן באות אלא מן הזכרים מכל מין או נסכי שלמים הבאין מן הנקבות כי נסכי עולה ונסכי שלמים שוין כמו שהודעתיך ולשון התורה בנסכים עולה או זבח:

משנה ד

מי שהוא מבקש נסכים כו':

כל זה מבואר כי אחיה היה מוציא החותם שהוא בכתב יד יוחנן ושואל מיוחנן המעות שקבל אם הותירו אצלו הותירו להקדש ולזה המותר רמז בפרק הנקדם באמרו מותר נסכים:

משנה ה

מי שאבד ממנו חותמו כו':

אם מצאו לו כדי חותמו פירושו שימצאו במעות שביד יוחנן יותר כמו החותם שהוא אומר שאבד לו בלי תוספת וגירעון. ואמר מפני הרמאים כדי שלא ימצא חותם שנפל קודם לכן לבעליו או לאחיה או ליוחנן ויגבה בו או יקח חותם אמת ויניחנו אצלו עד שיוקר השער ויגבה בו:

משנה ו

שתי לשכות היו כו':

חשאי הוא הסוד והסתר וכל הענין מבואר אינו צריך פירוש אחר:

פרק ו

משנה א

שלשה עשר שופרות כו':

כבר אמרנו כי שופרות הם התיבות שמכניסין בהם המעות כשלוקחין אותם ועוד יתבאר בזה הפ' מה היה בכל תיבה ותיבה מהם וקראו אותן שופרות לפי שהיו בצורת שופר עגולות עקומות רחבות מלמטה צרות מלמעלה כל מה שהיו עולות למעלה היו נקצרות כדי שלא יוכל אדם להוציא משם מעות אלא בקושי אחר שמהפכין אותן על פניהם. והיו מטילין שם המעות ולא היה אפשר לשלוח יד בהם להוציאם משם וכן אמרו עקומות היו צרין למעלה ורחבין מלמטה מפני הרמאין ענינו כדי שלא יכנוס אדם רמאי ויעשה

כמי שמטיל באחת מהן והוא נוטל משם כי כן היה מנהג קצתם שיטיל בהם כל מי שרוצה איזה שיעור שירצה כאשר יתבאר בזה הפרק:
והוא יבאר לאחר זה היכן היו משתחוים אותן ההשתחויות והיכן היה מקום אותם השולחנות וכשנצייר המקדש בכללות במס' מדות יתבאר לך מקומות השערים מהלשכות כולם ויתבאר לך איזו היתה לשכת העצים:

משנה ב

מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק כו':
מתעסק ידוע כמו עושה מלאכתו בכאן לא אמר עובד לפי שזה הכהן שאירע לו זה הדבר היה בעל מום והיה כורת עצים בלשכת העצים למערכה כי אין לבעלי מומין מלאכה במקדש אלא הכנת העצים למערכה כאשר יתבאר במסכת תמיד:

משנה ג

והיכן היו משתחוים כו':
פשפשין דלתות קטנות שעושין בבתי הגדולים בעצם דלתות השערים הגדולים כדי שיהיו נוחין לפתוח בכל עת שירצו וזה התנא שאמר כי שלש עשרה שערים היו בעזרה הוא אבא יוסי בן יוחנן כך נתבאר בירושלמי אבל חכמים אומרים שבעה שערים היו בעזרה כמו שנזכר במדות ואלו השלש עשרה השתחויות היו משתחוים אותן אליבא דחכמים כנגד שלש עשרה פרצות שפרצום מלכי יון בעזרה וחזרו בני חשמונאי וגדרום כאשר יתבאר במדות וכשהיה אדם מגיע למקום פרצה מן הפרצות היה משתחוה על דרך הודאה. כל זה מבואר ומצורת המקדש שאצייר במדות תבין אלו המקומות וכל מה שהיה בתוכו:

משנה ה

י"ג שופרות היו במקדש כו':
השופר הראשון כתוב עליו תקלין חדתין וכל מה שהיו כונסין משקלי אותה השנה היו מטילין אותם שם:
והשופר השני כתוב עליו תקלין עתיקין ומה שהיו כונסין מן השקלים שנשארו לגבות משנה של אשתקד היו מטילין אותם שם ותרגום ישן נושן עתיקא דעתיקא. והשופר השלישי כתוב עליו קינים. והרביעי כתוב עליו גוזלי עולה:
ואמר רבי יהודה כי כל מי שיש עליו עולה מן התורים יטיל דמיה בשלישי וכל מי שיש עליו עולה מבני היונה יטיל דמיה ברביעי ולדעתו שמקריבין הכל עולות אבל מה שהוא בשלישי תורים ומה שהוא ברביעי בני יונה. וחכ"א כי כל מי שיש עליו חטאת ועולה מן

העוף יטיל דמיהן בשלישי וכל מי שיש עליו עולה בלבד יטיל דמיה ברביעי ולפיכך כל הנמצא בשלישי יקריב מחצה עולות ומחצה חטאות וכל הנמצא ברביעי הכל עולות ואין הפרש ביניהם בין תורים או בני יונה והשופר החמישי כתוב עליו עצים וכל מי שיתנדב דבר לקנות בו עצים למערכה יטיל אותו שם והששי כתוב עליו לבונה וכל המתנדב לקנות לבונה מטיל אותו שם והשביעי כתוב עליו זהב לכפורת וכל מי שהתנדב זהב לעשות בכפורת וקדשי הקדשים מטילין אותו שם והששה הנותרות הם נדבה אחד מהם כתוב עליו מותר חטאת וכל מי שהפריש מעות לחטאתו ונשארו מהם מותר יטיל אותו שם והשני מטילין שם מותר אשם והשלישי למותר קני זבין וזבות ויולדות והרביעי למותר קרבנות נזיר והחמישי למותר אשם מצורע וכבר קדם לך מאמר תנאי ב"ד על המותרות שיקריבו עולות ולפיכך מקריבין כולן עולות נדבה כמו שפירש לקמן ולפיכך אמר ששה לנדבה והששי כתוב עליו נדבה סתם וכל מי שהתנדב דבר למזבח יטיל אותו שם והלכה כחכמים:

משנה ו

האומר הרי עלי עצים כו':

לפי שקדם המאמר כי היה שם שופר שהרשות ביד כל אדם להטיל בו כמו שהיה רוצה ואפילו הטיל בשופר של זהב בדרך הדמיון משקל שעורה של זהב או שהטיל בשופר של לבונה שוה שעורה אחת של לבונה אמר בכאן כי זה הרשות הוא כשלא פרט דבר מסוים בעין אבל אם אמר הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירין שיהיה באורך כל אחד אמה ועביו דומה לאורכו בדרך ההקש וכן אם אמר הרי עלי לבונה לא יפחות מן הקומץ ואם אמר הרי עלי זהב ר"ל מטבע שהוא מסוים כמו לבונה ועצים לא יפחות מדינר זהב וכן באר התלמוד ואלו הששה שופרות כבר בארנו שהן מותר חטאות ואשמות והביא ראיה על כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה שישתתפו בו הכהנים והמזבח כדי שיתקיים הכתוב אשם לה' ואשם לכהן כמו שכתוב כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' וגו':

פרק ז

משנה א

מעות שנמצאו בין השקלים כו':

לפי שזכר הספק הנולד בין השופרות זכר ג"כ כשנפל כיוצא בו לאדם בין מעות חולין ובין מעות מעשר שני באיזה מקום שיהיה וכבר נתן לך עיקר בסוף דבריו ומה שאמרנו

שנדבה חמורה מן השקלים לפי שהמעות נדבה כולם עולות למזבח כמו שנתבאר ומעות שקלים מסתפקין מהם בקרבנות צבור מהם עולות ומהם חטאות אוכלים אותן הכהנים ולזה הטעם עוד אמרנו באותן מעות הנמצאות בין קינים לגוזלי עולה מחצה למחצה שהן כולם עולות והקדמנו ג"כ הלבונה על העצים כי הלבונה קרבן והעצים מכשירי קרבן:

משנה ב

מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה כו':

מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה ר"ל בירושלם לפי שבני אדם עולין שם במעות מעשר שני לקנות בהם הבהמות על הרוב כמו שבארנו במס' מעשר שני וכל מה שימצא לפני סוחרי הבהמות בקר וצאן נאמר שמא ממעות מעשר שני נפלו מיד הקונה ואמרו בירושלם ר"ל בכל השוקים ובשעת הרגל לפי שכל ישראל עולין לרגל וכל מי שיש אצלו מעות מעשר שני מעלה אותן עמו ומה שחייב שיהיה מה שימצא בהר הבית חולין אמרם חזקה אין הכהן מוציא מעות מתרומת הלשכה עד שהוא מחללן על הבהמה וכל מה שיפול ממנו חולין הוא לפי שכבר נתחלל ואח"כ הוציאוהו מן הלשכה:

משנה ג

בשר שנמצא בעזרה כו':

העולה היא כולה כליל לאישים ולפיכך אין חותכין אותה חתיכות ודי לה לעשותה אברים אברים כמו שבארנו במסכת תמיד וכבר ידעת כי שלמים נאכלים בכל ירושלם ולפיכך נחוש בבשר הנמצא שם שמא הוא שלמים ונתן אותו כולו כמו שלמים כמו שנתננו בכל הנמצא בעזרה מחותך חתיכות חטאות:

ואמר זה וזה ר"ל בשר הנמצא בעזרה ובשר הנמצא בירושלם תעובר צורתי ענינו שיניחוהו עד שיפסד וישרף מפני חשש שמא עבר זמנו והוא נותר נמצא שבדברינו תועלת כי אם הבשר עולה או חטאת או שלמים ועבר אדם ואכלו אם אכל מה שנמצא בירושלם אינו חייב כלום לפי שהוא שלמים ואם אכל כהן חתיכות הנמצא בעזרה אינו חייב כלום לפי שהוא חטאת ואח"כ חזר לדין אחר דומה לזה ואמר בשר הנמצא בגבולים ענינו בשאר מקומות אם הוא אברים נחוש שמא נבלה הוא וחתכו להאכיל לחיות או למכור ואם הוא חתיכות לא נחוש כי אין חותכין חתיכות אלא מה שאוכלין אותו בני אדם א"כ הבשר שחוטה הוא ומותר באכילה וזה בעיר שכולה ישראל אבל כשיש בעיר נכרי אסור לאוכלו כי העיקר אצלנו בשר שנתעלם מן העין אסור ובשעת הרגל שהבשר מרובה אצל בני אדם אין צריכין לחתכו חתיכות אלא שמבשלין אותו אברים ולפיכך אף אברים מותרים:

משנה ד

בהמה שנמצאת מירושלם כו':

כבר ידעת כי עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים ותמצא בזה הענין כמה כתובים בתורה לפיכך אומר ר' יהודה כי אם נמצא קודם הפסח שלשים יום והיה הזכר הנמצא בן שנה מן הכבשים או מן העזים שהוא ראוי לפסח שאין מקריבין אותו עולה אבל מותר להקריבו פסח כי ברור שנאבד לאחד מעולי רגלים שהיה מעלה אותו לפסחו וזה הנקרב שלמים ויאכל אותו המוצאו לפי שהוא ממונו על עקרי דיניו ואם יבא במקרה שיכיר בעליו אחר כן יתן לו דמיו כמו שהיה שוה בשעה שהקריבו שלמים ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ה

בראשונה היו ממשכנים כו':

ממשכנים את מוצאיה ענינו שהיו ממשכנים מוצא העולה עד שיביא נסכים המחויבים לאותו המין:

משנה ו

ז' דברים התקינו ב"ד כו':

מנחת כ"ג היא מה שאמר הכתוב בה זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית האיפה סלת למנחה מחציתה בבקר ומחציתה בערב ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ז

על המלח ועל העצים כו':

דין התורה אין מועלין באפר הפרה אמר בספרי חטאת היא מלמד שמועלין בה ואין מועלין באפרה אבל לפי שהיו הכהנים משתמשין באפרה בחבורותיהן גזרו שיהיו מועלין באפר וכשנסתלקה הסבה ופרשו מהן בני אדם החזירו הדבר לעקרו והתקינו שלא יהו מועלין באפרה:

ואמרו על הקנים הפסולות ענינו אצלי כי מה שנאבד ונמצא מן הקנים פסולות שיביא משל צבור כיון שהבעלים נתנו הדמים ואנחנו לקחנו אותם מהם:

וא"ר יוסי כי מוכר הקנים כיון שפסק דמים עם הגזברים שהוא חייב להמיר כל מי שנמצא בהם פסול כמו שאמרנו בפרק רביעי במוכרי נסכים שאינו מקבל את מעותיו עד שיהא המזבח מרצה ואפילו נפסד היין או הסולת ברשות הגזבר אחר שלקחו ממנו שהמוכר חייב לקבלו ולהמירו כמו כן בכאן אפילו נפסל העוף אחר לקיחתו על הגזבר

להחזירו למוכר ועל המוכר לקבלו ומאמר רבי יוסי אמת אמרו תנאי ב"ד הוא המספק את הקנים הוא מספק את הפסולות ובכל מקום שאומר משל צבור הכוונה בו שיביא מתרומת הלשכה:

פרק ח

משנה א

כל הרוקין הנמצאין בירושלם כו':

לשון תורה הוא ברוק הזב שהוא טמא אמר השם יתברך וכי ירוק הזב בטהור וגו' ועוד יתבאר לך במסכת טבול יום כי משקים היוצאים מן הטמא שהן כמו המשקים שהוא נוגע בהם ולפיכך הוה רוק כל הטמאים טמא והעובדי כוכבים אצלנו כמו זבים אמר גזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם והיה בשוק העליון של ירושלם עובדי כוכבים שוכנים שם ור' יוסי אומר כי הטמאים בכל השנה היו מהלכים באמצע הדרכים והאדם הטהור היה מרחיק אותם ומפריש עצמו לצדדין והיה מצוה לבני אדם שיפרשו מהם כדי שלא יטמאו ומפני זה הרוק הנמצא בצדדין טהור והנמצא באמצע הדרך טמא ובשעת הרגל הדבר להפך כי העיקר אצלנו כל ישראל חברים ברגל שנאמר ויעל כל ישראל כאיש אחד חברים וכולם טהורים כאשר נצטוינו חייב אדם לטהר עצמו ברגל וכל מי שנשאר טמא ולא יכול ליטהר יפריש עצמו לצדדים ויתרחקו בני אדם ממנו כדי שלא יטמאו כי כל העדה כולם טהורים והלכה כרבי יוסי:

משנה ב

כל הכלים הנמצאין כו':

שלא כירידתן עלייתן לפי שהם כשמורידין אותן לטבילה הם טמאים וכשמעלין אותן הם טהורים ויתבאר לך זה ממקום הכלי ותכונתו אם נפל בשעת הירידה או בשעת העלייה: ומגריפה כלי שמקבצים בו עצמות המתים. ומריצה הוא כלי שהיו מכתתין ומרצצים בו העצמות כדי שיכנסו בסל להוליך אותן ממקום למקום וזה השם מגזרת ותרץ את גלגלתו ולחוזק טומאתן היו בחזקת טומאה והלכה כרבי יוסי כי העיקר אצלנו לא גזרו על הכלים בירושלם אבל חוץ לירושלם כל הכלים הנמצאים בחזקת טומאה שמא הם מדרס הזב או טמאים במת וזו גזירה מדבריהם:

משנה ג

סכין שנמצאת בארבעה עשר כו':

יום י"ד מניסן הוא יום שחיטת הפסח וחזקת כל הסכינין שטהרו לשחיטה ולפיכך

שוחט בה מיד ואם מצאה יום שלשה עשר מזה עליה מי נדה ומטבילה ותשאר עד הערב השמש ושוחט כי אפשר שהוציאוהו לטהר:
ואמרם שונה לפי שאנו נותנים אותה ביום שלשה עשר כאילו הוא יום שביעי לטומאתה שהיא צריכה הזייה שניה כמו שאמר הכתוב בטומאת מת והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וגו' וכן כשיחול יום ארבעה עשר בשבת שמא יעלה על הדעת שלא נשחוט בשבת מספק לפי שאפשר שהסכין טמאה והשחיטה נפסדת הודיענו בכאן שלא נאמר זה אלא שוחט בה מיד לפי שהוא יום טוב ולפי שהעם יודעים כי אסור בו הזאה וטבילת כלים כמו שיתבאר במסכת ביצה טהרו אותה מלפני יו"ט ואם נמצאת זו הסכין קשורה עם סכין ידוע אצלו הרי הוא כמו אותה הידועה אם טמאה טמאה אם טהורה טהורה ומה שחייב שנאמר סכין שנמצא בארבעה עשר טהורה ונאמר שטהרה יום שלשה עשר והעריב שמשה ולא נאמר זה בקופיץ אבל נאמר ואפילו יום ארבעה עשר שמא הוציאוהו לטהר ולא נטהר יום שלשה עשר והוא מה שביארוהו במס' פסחים והוא כי הסכין הוא צריך לשחיטת הפסח על כל פנים כי שחיטת הפסח צריכה בהכרח בין בטומאה בין בטהרה והקופיץ אינו צריך אלא לחתוך הבשר והעצמות ואינו ראוי אלא לחגיגת ארבעה עשר שמותר בו שבירת העצם וחגיגת י"ד אינה קריבה על כל פנים כי אם בא פסח בטומאה או במרובה אינה באה כמו שביארנו בפרק ששי מפסחים ועל אלו העקרים נתקיימה זו המשנה כשהיה הנשיא גוסס בשלשה עשר שהכל מטמאין לו ולפי שהדבר חד ספיקא שהרי אפשר שימות ויבא הפסח בטומאה ולא נצטרך טהרת סכינין ואפשר שלא ימות ויבא בטהרה ונצטרך לטהרת סכינין יטהרו העם סכיניהם בשלשה עשר ויהיו מוכנים ולפיכך כשנמצא בארבעה עשר שוחט בה מיד אבל קופיץ לא נתעסקו לטהרו יום שלשה עשר כיון שהיה להם סכין ושמא ימות הנשיא כיון שהוא גוסס ויבא הפסח בטומאה ולא תהיה שם חגיגה ולא נצטרך לקופיץ לפי שהוא אינו צריך אלא לחגיגה או נאמר שלא ימות ויבא הפסח בטהרה שמא יבא במרובה ולא תהיה שם חגיגה ולא נצטרך קופיץ ומפני זה חזקתו שלא נטהר בארבעה עשר וכשנמצא ביום י"ד שונה ומטביל וזהו ענין אמרם לשם סכין דחד ספיקא מטביל לה קופיץ דתרי ספיקי לא מטביל ליה והבן זה וכבר קדם לך לא גזרו על הכלים בירושלם והוצרכנו זה הסכין טבילה כשנמצא יום שלשה עשר משום חומרא דקדשים:

משנה ד

פרוכת שנטמאת כו':
בתחילת סדר טהרות נבאר לך האבות והתולדות נקראות ולד הטומאה ובמסכת פרה

תמצא זה הלשון אמר כי כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה א"כ אינה נטמאת זאת הפרוכת מצד שהוא כלי בולד הטומאה אלא במשקה ועוד יתבאר לך בתחלת כלים כי הכלים המטמאים במשקין אינן צריכין הערב השמש אלא אם נטמאו באב הטומאה:

משנה ה

רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן כו':

שמונים ושתי רבוא שמנה מאות אלף ועשרים אלף דינר ומלאכת הפרוכת היא מלאכת התשבץ וכל מה שנזכר בזה הפרוכת הכל לשון הבאי וכן בארו בש"ס:

משנה ו

בשר קדשי קדשים כו':

בית שמאי אומרים הכל ישרף בפנים אלא מה שנטמא טומאה חמורה בחוץ וב"ה אומרים לא ישרף בפנים אלא מה שנטמא טומאה קלה בפנים:

משנה ז

רבי עקיבא אומר מקום טומאתו כו':

ר' עקיבא אינו חושש למין הטומאה לא קלה ולא חמורה אבל הוא חושש למקום והלכה כרבי עקיבא:

משנה ח

אברי התמיד ניתנין מחצי כבש כו':

הכרכוב הנזכר בכאן הוא לענין נתינת מוספי ראש חדש אמרו שהוא אמה. בין קרן לקרן מקום הלוך רגלי הכהנים וכשנצייר המזבח יתבאר לך זה המקום ועשו זה כדי לפרסמו ענין ראש חדש וכן אמר כדי לפרסמו שהוא ר"ח ואמרו המקדיש שקלים וביכורים הוא שיתן אותם הקדש לבדק הבית והלכה כר"ש:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת שקלים